

‘Vergeten’ verhalen over veteranen

- Verlaat eerbetoon voor actie Libanon
- Ooggetuige was Engelandvaarder

‘Kunst maken kan bevrijdend zijn’

De Stichting Veteranen Kunst (SVK) beleefde met een bijeenkomst op het Veteraneninstituut op 21 januari een doorstart. Er waren zo’n 25 kunstenaars aanwezig voor de presentatie van het activiteitenplan én om mee te denken. Twee exposities staan al vast, tijdens de landmachtdagen en op de Nederlandse Veteranendag. De stichting is vooral nog op zoek naar jonge veteranen en actief dienenden met uitzendervaring die kunst maken.

Door: Linde van Deth

Foto: Erik Kottier

De SVK werd opgericht in 2007. Door de stichting werd tweemaal een expositie van werk van veteranenkunstenaars verzorgd op Veteranendag. Omdat de oprichtster niet meer voldoende tijd kon steken in de stichting is er een vers bestuur aangetreden dat de SVK nieuw leven in gaat blazen, te beginnen met een activiteitenplan dat op 21 januari werd gepresenteerd. “Er zijn zo’n honderd kunstenaars bij ons bekend, van wie er vandaag 25 aanwezig zijn”, zegt secretaris en Bosniëveteraan Douwe Brouwer. “Dit is wel voornamelijk de oudere categorie veteranen. We zijn ook op zoek naar jonge veteranen en actief dienenden met uitzendervaring. Ons algemeen bestuurlid Stef Fridael is Afghanistananganger in actieve dienst en kunstenaar. Ze zijn er dus wel!” Fridael vertelt dat hij wel actief dienende collega’s kent die kunst maken, maar die komen daar niet voor uit. “In sommige gevallen wordt kunst ook gebruikt ter verwerking van bepaalde ervaringen van een uitzending. Misschien dat sommigen het daar liever niet over hebben”, zegt hij. Voorzitter van het nieuwe bestuur Pauline Polman-Backbier vertelt dat kunst maken soms makkelijker is dan praten. “Niet iedereen kan zijn ervaringen direct een plek geven. Een manier om het te verwerken, is beeldend, dan hoef je het ook niet te vertellen. Dat kan heel bevrijdend zijn.” Een aantal aanwezige kunstenaars heeft eigen werk meegebracht. Brouwer geeft aan dat alle kunstvormen welkom zijn en niet alleen werk dat gemaakt wordt als verwerking. “Schilderijen, tekeningen, beeldhouwwerken, houtsnijwerk,

■ Een van de deelnemers van de bijeenkomst schetst een portret.

sieraden en zelfs gedichten, iedereen mag zich melden.” De werken variëren van figuratief tot zeer abstract.

Brug

De doelstelling van de SVK is een brug te slaan tussen veteranen en actief dienenden, maar vooral ook tussen veteranen en de maatschappij, waarbij kunst een samenbrengende rol speelt. Dit kan worden bereikt door het organiseren van exposities. Ook wil de stichting de verkoop van kunstwerken faciliteren. Er staan al twee exposities op stapel, tijdens de landmachtdagen in Oirschot op 12 en 13 mei en op de Nederlandse Veteranendag op 30 juni. Er zijn ook plannen om te exposeren op lokale veteranendagen en in inloophuizen. Het bestuur heeft inmiddels een curator aangesteld, die de exposities zal samenstellen. Tijdens de bijeenkomst werd ook gesproken over het verzamelen van kunst in een depot, zodat van daaruit de exposities verzorgd kunnen worden en niet steeds de kunst bij alle kunstenaars thuis hoeft te worden opgehaald. Directeur van het Veteraneninstituut Frank

Marcus, die ook aanwezig was, bood voorlopig een ruimte op het instituut aan als depot.

Koesteren

Drievoudig veteraan Henri Clausen heeft eigen werken meegenomen naar de bijeenkomst. Hij vertelt dat hij in Libanon altijd al een tekenboekje bij zich had. “Ik maak verschillende soorten schilderijen, van landschappen tot meer abstracter werk waarmee ik bepaalde dingen wil uitdrukken, zoals ‘kracht’. Soms is het fijn om iets op het doek te zetten, dat zegt tenminste niks terug.” Hij vertelt dat hij een spreuk heeft die voor hem heel duidelijk iets over kunst zegt: ‘Er is geen mooiere bezigheid dan het vastleggen van emotionele, schokkende en verwarmende momenten. Hersenkronkels om ze voor eeuwig te kunnen koesteren, delen en te behouden.’

Info en aanmelden: Stichting Veteranen Kunst, Daniel Stoopendaallaan 78, 3603 EM Maarssen, tel: 0346-820846, e-mail: info@veteranenkunst.nl, website: www.veteranenkunst.nl

Nabestaanden vragen postuum eerherstel drie Nederlandse oorlogsvliegers

‘Een proces dat nooit plaats had mogen vinden’

Dat het proces in Colombo nooit had mogen plaatsvinden, was de weinig verhullende mening van niemand minder dan baron van Tuyll van Serooskerken. In 1981, toen hij terugkeek op dit proces dat tegen drie Nederlandse oorlogsvliegers gehouden werd, was hij inmiddels gepensioneerd rechter van de Hoge Raad in Den Haag. Als militair officier-verdediger had hij in dat proces in 1942 een van de verdachten, de tweede luitenant-vlieger William Burck, bijgestaan. Burck werd samen met zijn collega's Henry Kelder en Eric de Lyon beschuldigd van poging tot sabotage, hulp aan de Japanners en desertie.

Door: Gielt Algra

De veroordelingen die uit dit proces voortkwamen, levenslang en twee keer twintig jaar, zijn door de veroordeelden hun hele leven bestreden. Na het overlijden van de laatste van deze drie veteranen zetten nabestaanden zich tot op de dag van vandaag in voor eerherstel van het trio. Inmiddels zijn we een aantal publicaties verder, werd er een boek over geschreven (*De Colombo-tragedie* door J.C. Bijkerk; 1991), is er een lezing gehouden en hebben Ed Melis, Walter Roukens en Marc de Lyon, zoon van een van de veroordeelden, een website opgezet om postuum alsnog een vorm van rehabilitatie van de drie te bewerkstelligen (zie ook pag. 15).

De zaak zelf heeft altijd nogal wat voeten in de aarde gehad omdat generaal Spoor, toen nog majoor Spoor, er zo prominent bij betrokken is geweest. Hij was het die begin november 1942 uit hoofde van zijn functie bij de *Netherlands Forces Intelligence Service* (NEFIS) de opdracht kreeg een diepgaand onderzoek te doen naar de algemene geestesgesteldheid van de militairen van het 18e squadron *Netherlands East Indies* (NEI) op de Australische basis

■ De omslag van het boek van J.C. Bijkerk over de affaire met links (in uniform) William Burck, rechts naast hem Henry Kelder en daarnaast Eric de Lyon.

Archerfield in Canberra. Dat valt op te maken uit de onlangs verschenen biografie *Generaal Spoor. Triomf en tragedie van een legercommandant* (zie ook *Checkpoint 7-2011*).

18e squadron NEI

Het 18e squadron NEI was gevormd uit personeel dat op allerlei manieren in Australië terecht was gekomen. Een aantal was erheen gestuurd om opgeleid te worden met de nog te arriveren B-25 Mitchell bommenwerpers. Anderen, zoals De Lyon en Kelder, werden eerst gedetacheerd in Engeland om als Spitfirepiloot opgeleid te worden en zouden, na eerst aan dit front gediend te hebben, haastig teruggeroepen worden naar Indië toen de Japanners aanvielen. Zij zouden niet verder dan Australië komen, waar ze met de eerder daar gestationeerde opleidingsgroep op Archerfield verenigd werden. In rang werden ze vervolgens teruggezet van officier Spitfirepiloot naar sergeant-vlieger. Uiteindelijk werd daar nog een groep aan

toegevoegd die wel aan de strijd had deelgenomen en die erin geslaagd was uit te wijken toen Nederlands-Indië capituleerde. Onder hen bevond zich de derde van het trio: tweede luitenant William Burck.

Het 18e squadron zou, aldus het latere oordeel van de Enquêtecommissie Regeringsbeleid 1940-1945, volledig aan zijn lot worden overgelaten. Het hoofdkwartier in Melbourne liet zich niet zien, de nieuwe vliegtuigen lieten

op zich wachten en de directe leiding werd geminacht. De verhalen over de evacués met de hogere officiersrangen die uit Nederlands-Indië hadden weten te ontsnappen, zetten kwaad bloed. Zij hadden, in tegenstelling tot het personeel van de lagere rangen, wel hun hele gezin meegenomen en sommigen zelfs volkomen overbodige huisraad. Het toppunt was wel het verhaal over de directeur van de Koninklijke Nederlandsch-Indische Luchtvaart Maatschappij die naast zijn gezin ook zijn hond en zijn golfclubs had meegenomen.

Reputatie

De reputatie van de militairen in de stad Canberra, waar het squadron was gestationeerd, was niet al te best. Ze stonden bekend vanwege hun dronkenschap, rokkenjagerij en seksuele uitpattingen. Het moreel en de discipline op de basis lieten te wensen over en zonder tegenspraak van de leiding werd zij openlijk bekritiseerd.

In deze periode was het dat luitenant Burck steeds meer gebukt ging onder het gemis van zijn jonge gezin dat hij achter had moeten laten op Java. Toen dat nog wel kon, hadden superieuren geweigerd het over te laten komen. Tegen wie het maar horen wilde, deed hij zijn beklag en vertelde erbij dat hij graag terug zou willen naar Nederlands-Indië om zich met zijn gezin te herenigen. Dat dit alleen al door de vliegafstanden vanuit Canberra praktisch onmogelijk was, belette hem niet om hierover in het openbaar, vaak geholpen door een overtollige drankconsumptie, hardop te filosoferen. Menigeen nam zijn verhalen aan voor complete lariet, anderen – zoals De Lyon en Kelder – trachtten hem met nog wildere ideeën, vaak ook in het openbaar, tijdens een drankgelag te overtreffen.

Complot

De boordwerktuigkundige sergeant-majoor Adriaan Scholte dacht hier echter anders over. Hij was het die majoor Spoor attendeerde op dit 'geheime complot om over te lopen'. Spoor verzocht Scholte om mee te werken en op die manier zoveel mogelijk over deze potentiële plannen te weet te komen. Hem werd bij welslagen voor na de oorlog een mooie positie beloofd op

het ministerie. Scholte arrangeerde een kamer in een hotel om de drie mannen die deelnamen aan het vermeende complot bijeen te laten komen en Spoor zou dan vanuit de belendende kamer een geluidsopname maken. Dit plan liep uit op een fiasco. Niet alleen lukte het niet een geluidsopname te maken, de hele bijeenkomst onttaarde in een door elkaar heen schreeuwende groep benevelde mannen die als toppunt ook nog hun eigen hoofdkwartier in Melbourne wilden bombarderen voor ze door zouden vliegen naar het bezette Java. Dat moesten ze 'helaas laten vallen omdat Melbourne nu eenmaal niet op de vliegroute lag'.

Hoewel de geluidsopname mislukt was, zou Scholte nog diezelfde nacht een woordelijk verslag van 'de complotbijeenkomst' maken, die zou gaan fungeren als de voornaamste aanklacht tegen de drie mannen. De volgende morgen, 11 november 1942, volgde de arrestatie van de drie. Spoor zelf leidde de ondervragingen, waarbij hij deed alsof hij alles woordelijk had gehoord en waarbij hij een intimiderende houding aannam. Alle drie de vliegers bekenden, maar De Lyon en Kelder gaven daarbij aan dat ze al die plannen nooit serieus hadden genomen en het allemaal als een verzetje hadden beschouwd. Uiteindelijk zou zelfs de Zeekrijgsraad oordelen dat Spoor bij het aanvoeren van het bewijs via Scholte 'wel wat te ver' was gegaan, wat overigens de verdachten niet geholpen heeft.

Colombo

De uiteindelijke rechtszitting zou in Colombo, op het huidige Sri Lanka, aan boord van het passagiersschip *ss Plancius* plaatsvinden. Dit op verzoek van de vice-admiraal C.E.L. Helfrich. Bij dit proces zouden noch Spoor en Scholte, noch andere getuigen aanwezig zijn. Het proces zou in de woorden van Jaap de Moor, auteur van de biografie van Spoor, 'een regelrechte farce' worden. Van de dagvaarding klopte vrijwel niets en de uit vijf marineofficieren bestaande Zeekrijgsraad blonk vooral uit in het ontberen van elk zweempje basale juridische kennis. Dat het tot een veroordeling moest komen, bleek ook wel uit de vraag die de verdediger van Burck, mr. S.J. baron van Tuyl van Serooskerken, voorafgaand aan het pro-

■ De latere rechter van Nederlands hoogste rechtscollege de Hoge Raad, baron van Tuyl van Serooskerken, die de drie oorlogsvliegers verdedigde voor de Zeekrijgsraad. Foto uit *De Colombo-tragedie* (J.C. Bijkerk; uitgeverij Van Wijnen; 1991).

ces voorgelegd kreeg; hoe hij dacht over de wijze waarop de executie van zijn cliënt diende te geschieden. Uiteindelijk werden de verdachten uitsluitend op basis van schriftelijke verklaringen veroordeeld. Ander bewijsmateriaal, dat aangeduid werd als geheime codes, bleek domweg te bestaan uit muziekaantekeningen van Burck, die ook een bekwaam musicus was. De getuigen zaten natuurlijk vooral in Australië, maar daar wilde men het proces om militaire en politieke redenen niet plaats laten vinden. Burck werd tot levenslang veroordeeld, de beide anderen tot maar liefst twintig jaar.

Britse militaire gevangenis

Zij zouden in het begin hun straf uitzitten in de Britse militaire gevangenis bij Lucknow op het vasteland van India. De Lyon en Kelder ondernamen daar nog een geslaagde ontsnappingspoging. De eerste gaf zich doordat hij gewond raakte al snel weer vrijwillig aan, maar Kelder zou pas na een tocht van 2.200

Ex-krijgsgevangenen

Na de capitulatie van Nederlands-Indië op 8 maart 1942 werd KNIL-militair Herbert Erber krijgsgevangen genomen door de Japanners en moest hij werken aan de Birmaspoorweg. Na de capitulatie van Japan bevond hij zich in Saigon, waar de voorlopers van de Vietminh de macht over wilden nemen. De daar aanwezige Fransen vroegen de aanwezige Nederlandse militairen om bescherming en Erber werd in huis geplaatst bij een Franse familie.

Door: Gielt Algra

“Daar stonden we dan.” Met deze woorden met gevoel voor understatement weet Herbert Erber (88) nu, zeventig jaar later, uit te drukken hoe zij zich voelden toen het bericht van de capitulatie van Nederlands-Indië hen bereikte. In feite was het voor Erber, die opgroeide in Nederlands-Indië, en zijn kameraden één grote spanningsopbouw geweest, die al voor hun 18e jaar begonnen was. Op het moment dat ze in hun vrachtauto, met het pantserafweergeschut erachter, klaar zaten om tot actie over te gaan en het door de Japanners veroverde vliegveld Kalidjati te heroveren, kwam het bericht: capitulatie. Dit was op 8 maart

1942 en een dag later volgde de ondertekening. “We waren er helemaal op voorbereid om te schieten, we schoten ook op de Japanse Zero’s die over kwamen”, weet Erber nog. Onder commando van sergeant Siegers, een Zuid-Afrikaan die ook nog over de Nederlandse nationaliteit beschikte, waren ze de dagen daarvoor nog klaargestoomd voor het pantserafweergeschut. “We hadden kanonnen, munitie, maar geen kijkers”, vertelt Erber. “Het schip met de kijkers was getorpedeerd.” Het oefenen was voor Erber en zijn vrienden van de hbs al begonnen voordat ze in werkelijke militaire dienst werden opgeroepen. Zij bekwaamden zich onder leiding van KNIL-militairen in de zomervakantie van 1941 en op zaterdagdagen in elementaire militaire vaardigheden als wapenonderhoud en exercitie bij het VOC, het Vrijwillig Oefen Corps. De

dreiging van een oorlog met Japan kwam steeds onheilspellender dichterbij. In december 1941 werd Erber in werkelijke dienst bij het KNIL opgeroepen. In eerste instantie werd hij geacht een kaderopleiding te volgen. Nu de oorlog met Japan was uitgebroken en de opmars sneller dan verwacht richting Java ging – de vliegtuigen kwamen al over, aldus Erber – werd hij teruggeroepen van Midden-Java naar zijn eenheid in de buurt van Bandoeng, om zich te bekwamen in de pantserafweer.

Krijgsgevangen

Nadat het bericht van de capitulatie Erber en zijn groep bereikt had, moesten ze zich in eerste instantie terugtrekken in de kazerne. “Midden in de nacht kwam daar een vrachtauto met

■ De overgave van Nederlands-Indië aan Japan te Kalidjati (West-Java). Zittend links: gen-maj R. Bakkers, gen H. ter Poorten, geheel links ltn-gen Mantel en geheel rechts ltn-gen Hitoshi Imamura; 9 maart 1942. Foto: collectie NIOD

ingezet in Saigon

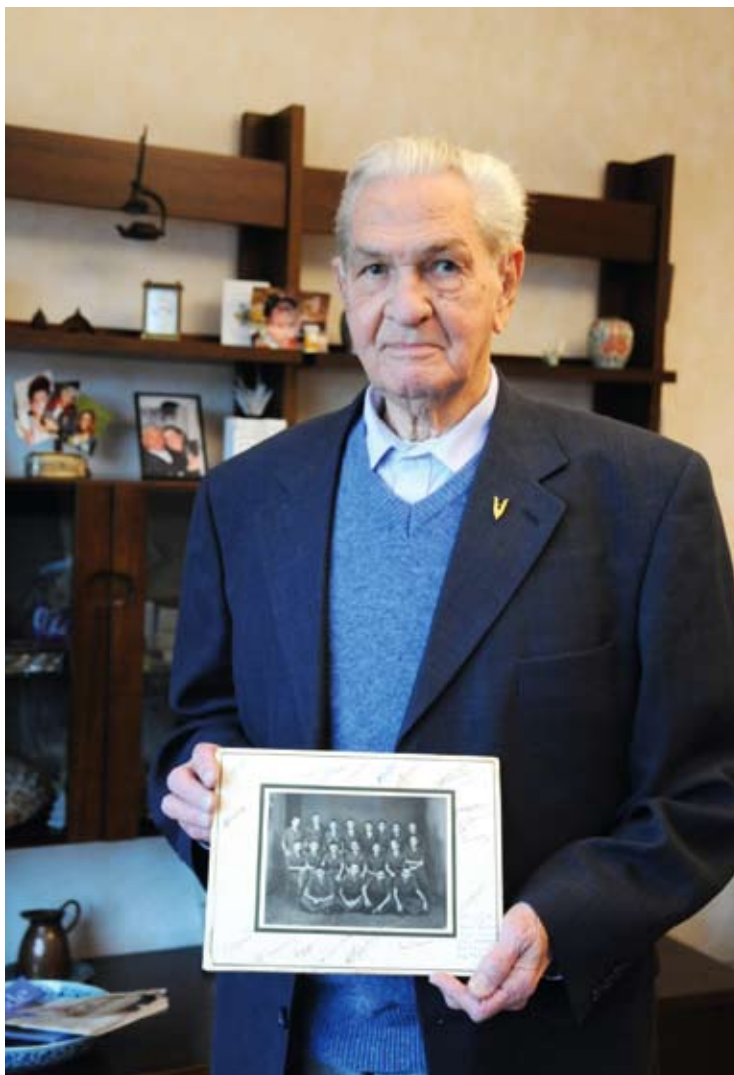
Japanse stoottroepen aan”, vertelt Erber. “Ik weet het nog goed, want ik stond op wacht. Het eerste wat ze deden was onze klewang afnemen, niet onze geweren.” Hij legt daarbij uit dat de klewang voor de Japanners blijkbaar een soort ere-teken was, dat bij hen alleen door officieren gedragen mocht worden. “We waren een beetje overgewaardeerd als soldaat met die klewang.”

De volgende ochtend moesten ze aantreden. In eerste instantie moesten ze daar gewoon blijven en ook in het volgende kamp was het regime niet al te streng. Zo konden ze onder leiding van hun commandanten ook buiten het kamp wandelen. Al gauw werden echter Ambonezen, mensen van gemengde bloede en andere groepen geselecteerd om in andere, aparte kampen opgesloten te worden. Glimachend zegt Erber: “Of ze dit van de Duitsers geleerd hadden, weet ik niet.” Voor Erber werd het ook allemaal wat strakker en al spoedig zaten er vooral officieren in zijn kamp en werden hij en zijn maten als ‘gewone soldaten’ aan het werk gezet. Erber deed vooral werkzaamheden om de kok te helpen, een ervaring die spoedig in zijn voordeel zou werken.

Birmaspoorweg

Van april tot 4 oktober zaten ze in dit kamp. Erber weet het nog zo goed omdat 4 oktober ‘Leidens ontzet’ is. “En we hebben toen nog hutspot gegeten.” De volgende dag werden ze op de trein naar Batavia gezet om vervolgens per schip naar Birma te worden afgevoerd. Die verscheping werd voor Erber en zijn kameraden een drama op zich. Eerst zaten ze bij gemiddeld 30 graden Celsius in de ruimen van de *Tacoma Maru*. Met dat schip waren juist Japanse militairen vervoerd, maar helaas waren de ruimen niet schoongemaakt. “Het was geen frisse boel hoor”, zegt Erber, met opnieuw gevoel voor understatement. Het gevolg was dat er spoedig dysenterie uitbrak. Erber had nu het geluk dat hij vanwege zijn ervaring met het vak opnieuw als koksmatje werd aangesteld. Hierdoor verbleef hij, voor de distributie van het voedsel, langere tijd aan dek, waardoor hij waarschijnlijk niet zo zwaar besmet werd. Het schip had op een gegeven moment zoveel zieken dat er een tussenstop in Singapore gemaakt moest worden om een gedeelte van boord te halen.

Bij het vervolgen van de tocht werd het konvooi waartoe ze behoorden aangevallen door een geallieerde onderzeeboot. “Ik dacht: verdorie, dat zijn torpedo’s. Je zag de belletjes bovenkomen.” De bemanning van hun schip wist het schip zo te manoeuvreren dat het de torpedo’s ontwijkend, terwijl andere schepen wel geraakt werden, de haven van Pinang binnen kon vluchten. In die haven zou het nog tot een ontsnappingspoging komen van een aantal mannen van de marine. Nadat deze weer door de Japanners gepakt waren, werden ze onder de ogen van iedereen, ze waren allen gedwongen op het voor-schip toe te kijken, verschrikkelijk mishandeld.

■ Herbert Erber met in zijn handen een foto met handtekeningen van zijn dienstkameraden. Foto: Birgit de Roij

Na een uitwijkperiode van tien dagen op de rede van Pinang werd de tocht voortgezet naar Rangoon. Na een eerste verblijf in de gevangenis van Rangoon werd Erber ook getroffen door dysenterie. Toen hij daar enigszins van hersteld was, zou voor hem en zijn kameraden een verblijf volgen langs de beruchte Birmaspoorweg. Daar moesten ze aan werken vanuit verschillende kampen waarbij de omstandigheden extreem verschillen per kamp. Erber neemt rustig de woorden ‘dat was een heerlijk kamp’ in de mond, duidend op een poel waar je in lekker koel water kon zwemmen. Daartegenover kwamen ze in kampen terecht die ze ‘malariakamp’ of ‘cholera-kamp’ noemden. “Waar je op je kop geslagen werd tot je sterretjes zag.” En waar vooral de romusha’s, de Indonesische dwangarbeiders, in de woorden van Erber ‘stierven als ratten’.

Saigon

Aan deze moeilijke periode leek voorlopig een einde te komen. Ze werden geselecteerd voor Japan en ze werden per trein afgevoerd naar Phnom Penh in Cambodja. Vandaar ging het transport verder per sampan, een klein kustvaartuig, naar Saigon. Daar stakte de reis omdat de geallieerden, liggend voor de monding van de Mekongrivier, elk verder transport verhinderden. Ze werden ondergebracht in een tot krijgsgevangenkamp omgebouwde gevangenis, waar zich ook een dertigtal Engelsen bevonden.

Het was ondertussen juni 1944 en van de vrij rondlopende Franse koloniale bevolking vernamen ze meteen dat de geallieerden in Normandië waren geland. Een lange periode brak

■ Een rondleiding bij het Birma-Siammonument op landgoed Bronbeek in Arnhem. Foto: museum Bronbeek

nu aan die tot aan de capitulatie zou duren. De omstandigheden waren hier aanmerkelijk beter. De voeding allereerst, maar ze zagen ook kans een verenigingsleven op te zetten en aan onderwijs, recreatieve bezigheden en sport te doen. Bij een van de uitvoeringen die ze toen ten beste gaven, heeft Erber nog als meisje opgetreden. Erber kan er nu, na al die jaren, nog steeds om lachen als hij vertelt hoe hij dan opgevoerd werd. “We hadden een homo die goed kon bijschilderen en die maakte een mooie vrouw van je. Dat was een Engelsman trouwens.”

Vlak voor de capitulatie van Japan kwam het echter nog tot een grimmige episode. Ze kenden het krijgsverloop en het nieuws van de atoombommen door een, met de hulp van de Engelsen zelf in elkaar gezette, illegale radio. Toch werden ze met z'n allen op sampans gezet en afgevoerd naar een plek die niemand wist. Erber dacht dat ze ‘opgeruimd’ zouden worden, iets wat meer was gebeurd.

Vietminh

Ze werden uiteindelijk door een Japanse officier ingehaald, die het hele konvooi gebod om te keren. Bij terugkomst was heel Saigon verlicht, Japan had gecapituleerd. Ze werden nu ondergebracht in een oude kazerne van het vreemdelingenleger en waren overdag vrij om te bewegen. De andere geallieerde krijgsgevangenen werden spoedig afgehaald, alleen voor de Nederlanders duurde het weer veel langer. De Fransen zelf waren niet in staat om snel troepen te sturen en de voorlopers van de latere Vietminh begonnen het over te nemen in Saigon. Zij legden zich in dit machtsvacuüm niet neer bij een

automatische overname door het koloniale bestuur. Bij de onlusten die dit opleverde, kwamen de vele Franse families die hier woonden danig in het nauw. Het duurde niet lang of de Franse bevolking vroeg bescherming aan de Nederlandse militairen.

Het plan was dat dit gebeuren moest door de Nederlandse militairen bij deze families ter bescherming onder te brengen, bewapend met Japanse geweren. In samenwerking met de Japanners werd een konvooi van vrachtauto's naar een Japans depot gestuurd dat 30 kilometer buiten Saigon lag. “Toen zagen we overal de wegversperringen en de relletjes”, vertelt Erber, die in de laatste vrachtwagen zat. Op bevel van de escorterende Japanners werden ze steeds doorgelaten. “We wisten niet dat ze op de loer lagen voor de wapens die we mee terug zouden brengen”, voegt Erber eraan toe.

De commandant van de Nederlandse groep, kapitein Klopprogge – in de woorden van Erber ‘een echte Atjehveteraan’ – wees erop dat ze bij zonsopgang terug moesten gaan: ‘Want dan waren ze allemaal slaperig, dan komen we er nog door.’ In de schemering van de ochtend reden ze met de volgeladen vrachtauto's terug. Nog geen 10 kilometer verder was er een grote hinderlaag. “Kapitein Klopprogge zat in de voorste auto en zei: ‘Schieten!’”, er werd van alle kanten geschoten, wij schoten, zij schoten en onze Hollandse chauffeur had de tegenwoordigheid van geest, misschien ook wel uit angst, dat weet ik niet, om de auto in de achteruit te zetten en als een haas terug te rijden. We hadden geen schijn van kans.” Via allerlei omwegen wisten ze alsnog Saigon te bereiken. Kapitein Klopprogge en enkele anderen zouden het niet halen. Slechts enkelen zouden het volgens Erber overleefd hebben en die zijn later door een patrouille opgehaald.

In Saigon werden ze bewapend en bij de Franse families ingedeeld. Lachend vertelt hij dat het ook zijn voordelen had: “De Franse keuken en het waren leuke Franse meisjes hoor.” Samen met zijn vriend Jan van den Ende zat hij zo ruim een maand bij de familie Roumy. “En we werden in de watten gelegd.”

Weerzien

Na deze ruime maand werden ze afgevoerd naar Singapore. Nog konden ze door tegenwerking van de Engelsen niet verder naar Indië. Ze werden daar ingezet bij de gevangenis als gevangenenbewaarders van de Japanse oorlogsmisdadigers die hun straf uitzaten, dan wel hun executie afwachtten. Over die executies vertelt Erber: “Je mocht je melden om te kijken, maar daar had ik geen behoefte aan.”

Terwijl anderen wel terug naar Nederland konden om, zoals Erber ook wilde, de hbs af te maken, werd hij geveeld door de mazelen. Wel slaagde hij er toen in door connecties van zijn vader naar Java te gaan. Op 25 april, op de verjaardag van zijn vader, zag hij zijn ouders en zijn zusters weer. “Oh, dat was fantastisch, fantastisch!”, herinnert Erber zich en het komt na al die jaren nog uit de grond van zijn hart.

Erber zou in Nederland Indisch recht gaan studeren om daarna weer in Indonesië aan de slag te gaan. Hij zou in 1959 voorgoed naar Nederland terugkeren om in het bankwezen in Rotterdam te gaan werken. Toen hij voor het eerst in Nederland kwam, liep hij meteen Cornelis Valk tegen het lijf. Zijn maat, met wie hij al zijn belevenissen vanaf het begin samen heeft meegemaakt. Op Java, in Birma en in Saigon waren ze samen. In 1950 trouwde Erber met Jeanette Valk en werd Cornelis zijn zwager.

Excuses van marine aan nabestaanden crash Dakota, maar nog geen opheldering

‘Onzekerheid heeft veel te lang geduurd’

Op 2 januari 2011 werd een plaquette onthuld ter nagedachtenis aan de bemanning van de Dakota 079 van het 321 vliegsquadron van de Koninklijke Marine. Het was op die dag precies vijftig jaar geleden dat alle vijf bemanningsleden nabij Biak in Nieuw-Guinea om het leven kwamen bij een vliegtuigcrash. Afgelopen januari liet minister van Defensie Hans Hillen in een brief aan de Tweede Kamer in het midden wat nu precies de oorzaak is geweest van de crash. Oud-marineman Dick Kuperus van de Marineluchtvaartdienst is ervan overtuigd dat de bemanning geen enkele blaam treft en schreef er een onthutsend rapport over.

Door: Fred Lardenoye

“**D**ankzij zijn tomeloze inzet en vasthoudendheid in zijn onderzoek naar de gang van zaken, ben ik in één jaar tijd meer te weten gekomen dan in de 49 jaar daarvoor”, aldus Irene Mulder-Frings bij de onthulling van de plaquette bij het Nationaal Indië-

monument in Roermond ter nagedachtenis aan haar echtgenoot sergeant Mulder, destijds sergeant-vlieger van de Dakota 079. Zij doelde daarmee op het speurwerk van oud-luitenant ter zee vk 2e klas oudste categorie Dick Kuperus van de Marineluchtvaartdienst (MLD). Even daarvoor had kapitein ter zee ir. Wolter Sillevius Smitt de nabestaanden van de bemanning van de Dakota 079 namens

de Koninklijke Marine excuses aangeboden. “In de jaren na het ongeval heeft de onzekerheid over wat er gebeurd is veel te lang geduurd. Ook was er niet de aandacht voor u als nabestaanden, voor uw terechte gevoelens van boosheid, onbegrip en vertwijfeling, die we nu vanzelfsprekend vinden.”

Speculaties

De crash van de MLD Dakota 079 van 321 vliegtuigsquadron in januari 1961 nabij Biak in toenmalig Nederlands Nieuw-Guinea deed destijds al veel stof opwaaien en is sindsdien voer geweest voor talloze speculaties. Dat kwam ook doordat er enkele ooggetuigen waren die konden zien dat de nachtelijke vlucht van de Dakota na het ontsteken van enkele *flares*, oftewel parachutefakkels, abrupt werd afgebroken (zie ook *Checkpoint 7-2011*). Vanaf het begin is er twijfel geweest over de conclusies van de Commissie van Onderzoek (CVO) die kort na het fatale ongeluk werd ingesteld. De belangrijkste conclusie van de CVO luidde dat de gevolgde methode van het gebruiksklaar maken en het afwerpen van de parachutefakkels weliswaar tegen de geldende voorschriften was, maar dat het verongelukken van het vliegtuig was veroorzaakt door het onbekwaam handelen van de vliegers. Een lezing die destijds al veel losmaakte bij de nabestaanden van de omgekomen bemanning die bestond uit luitenant ter zee vlieger der tweede klasse oudste categorie Benno Smits, sergeant-vlieger Reinder Mulder, sergeant-vliegtuigmaker algemeen Gerrit Bontius, korporaal-vliegtuigmaker-konstabel Rinus van de Wiel en korporaal-vliegtuigmaker-vliegtuigmonteur G.F.G. Immers. De echtgenote van Mulder verwees ernaar in haar toespraak bij de onthulling van de plaquette in Roermond: “Geschreeuwd heb ik naar de commandant zeemacht van Nederlands Nieuw-Guinea: ‘Jullie heb-

■ Het eerbewijs op de nieuwe begraafplaats Biak met de grafkisten van korporaal Van de Wiel, sergeant Bontius en luitenant ter zee der tweede klasse Smits. De stoffelijke resten van sergeant Mulder en korporaal Immers zijn nooit teruggevonden. Foto: Fotodienst Marinevliegkamp Biak

ben hen met ondeugdelijk materiaal de lucht ingestuurd.' Ik werd niet gehoord. Integendeel, de geruchtenmolen kwam op gang. Voor de marine was de zaak gesloten en daarna vergeten."

Onderzoek

Oud-luitenant ter zee der tweede klasse Kuperus, die eerder een artikel publiceerde in *Mars et Historia* over vice-admiraal Gerrit Verdooren, was in 2009 in eerste instantie alleen maar van plan een artikel te schrijven ter nagedachtenis aan de in 1961 omgekomen vliegtuigbemanning van de Dakota. Maar al snel kwam hij erachter dat er in de officiële geschiedschrijving van de MLD en ook in andere militair-historische bronnen nauwelijks wordt ingegaan op dit fatale ongeluk.

Kuperus beet zich als een terriër vast in de zaak, registreerde al zijn bevindingen op een website en medio vorig jaar ook in de in eigen beheer uitgegeven publicatie *Dood door schuld, een MLD geheim ontrafeld*. De oud-marineman spreekt daarin van 'een doofpotaffaire in optima forma'. In zijn onderzoeksrapport fileert Kuperus alle bestaande documenten tot in detail en komt tot enkele onthutsende conclusies. Zo bestond de uit vier leden bestaande CVO voor de helft uit marine-officieren die zelf (mede) verantwoordelijk waren voor de geïmproviseerde handmatige afwerpmethode van de flares die aan de basis lag van het fatale ongeluk. Voorts betoogt Kuperus onder meer dat de gehanteerde afwerpmethode op zijn minst omstreden was en in elk geval nooit in een Dakota had mogen plaatsvinden. Bovendien waren volgens zijn bevindingen de parachutefakkels al over de datum heen: na 31 december 1960 mochten zij niet meer worden gebruikt.

Medisch rapport

Kuperus deed voor zijn onderzoek met succes een beroep op de Wet Openbaarheid Bestuur (WOB) om enkele nog altijd geheime documenten met betrekking tot de crash alsnog te mogen inzien. Dat gold echter niet voor het geneeskundig rapport, waarbij het belang van de nabestaanden het belang van openbaarheid in de weg zou staan. Tot zijn stomme verbazing trof Kuperus het rapport echter aan tussen de documenten die dankzij zijn WOB-verzoek ter inzage werden verstrekt.

Volgens Kuperus is het medisch rapport van cruciaal belang omdat het een ander

■ De onthulling van de plaquette bij het Indië-monument in Roermond op 2 januari 2011 door de nabestaanden van de bemanningsleden van de Dakota 079. Foto: ministerie van Defensie

licht werpt op de door hem bestreden aanname van de CVO dat de bemanning na het (vermoedelijk) vroegtijdig ontbranden van een van de parachutefakkels in de Dakota, geprobeerd heeft een noodlanding te maken. Kuperus schreef naar eigen zeggen de volgende passage letterlijk over uit het medisch onderzoeksrapport: 'Uit hun nagenoeg identieke verwondingen blijkt dat de drie gevonden bemanningsleden, waaronder de eerste vlieger, zich op het moment van de crash staande in vracht-/passagierscabine hebben bevonden.' Kuperus stelt dat deze conclusie 'het ultieme bewijs' is dat de bemanning op dat moment niet de procedure voor een noodlanding aan het uitvoeren was 'aangezien de bemanning geen ditching positie had ingenomen en de eerste vlieger niet in de cockpit was'.

De oud-MLD'er is ervan overtuigd dat de Dakota door een besturingsprobleem in zee is gestort, nadat de bemanning bewust had afgezien van een landing op het marinevliegkamp en daardoor de marinekazerne Biak voor een ramp heeft behoeft. In plaats van de schuld bij de bemanning te leggen, zouden zij – aldus Kuperus – postuum geëerd moeten worden voor hun dappere optreden.

Geen openbaarmaking

Omdat hij het medische rapport niet officieel heeft mogen inzien, vroeg Kuperus op 21 september vorig jaar aan minister van Defensie Hillen opnieuw om openbaarmaking van dit document. In een antwoord van de minister, dat op 9 januari tevens aan de Tweede Kamer werd gezonden, sluit deze zich aan bij de opvatting van zijn voorganger Van Middekoop naar aanleiding van het eerdere

WOB-verzoek. 'Vanwege het emotionele effect dat de inhoud van het rapport op de nabestaanden kan hebben, dient in dit geval een groter gewicht te worden toegekend aan de belangen van de nabestaanden dan aan het belang van de openbaarheid.'

Voorts stelt de minister dat hij de conclusies van Kuperus niet deelt, maar zich aansluit bij de mening van de Commandant Zeestrijdkrachten dat 'niet met zekerheid is vast te stellen dat het ongeval te wijten is aan de vliegers of aan een technisch falen van het vliegtuig'. Hij wijst er ten slotte op dat aan de nabestaanden in 2010 een nagedachteniskoord is uitgereikt en 'mede dankzij uw inspanningen op 2 januari 2011 ter nagedachtenis aan de omgekomen bemanning een plaquette op het Nationaal Indië-monument in Roermond is geplaatst'.

Dat laatste is in elk geval van grote betekenis voor de nabestaanden, zo liet ook mevrouw Mulder-Frings bij de onthulling weten. "Ik ben de marine zeer erkentelijk dat zij de organisatie van deze stijlvolle herdenking en het plaatsen van deze prachtige plaquette op zich heeft genomen." En vooruitlopend op gesprekken met de marineleiding die nu nog steeds plaatsvinden, sprak zij alvast een wens uit. "De recent veranderde houding die ik bij de marine bemerk, zal naar ik hoop bijdragen tot een meer objectieve weergave van de gebeurtenissen."

De publicatie 'Dood door schuld, een MLD geheim ontrafeld' is rechtstreeks bij de auteur te bestellen door het overmaken van € 14,95 o.v.v. 'Dakota' en uw adresgegevens op rekeningnummer 2964407 t.n.v. D.F.C. Kuperus.

Als een nacht met duizend sterren

Sinds de Nederlandse bijdrage aan ISAF is *embedded journalism* een vertrouwd begrip geworden, het is zo'n beetje de eerste grote militaire missie waarbij journalisten door het ministerie van Defensie op grote schaal de gelegenheid werd geboden om verslag te doen. Dat deze vorm van oorlogsverslaggeving consequenties heeft voor het journalistieke gehalte wordt door Joeri Boom van *De Groene Amsterdammer* uiterst meeslepend beschreven in **Als een nacht met duizend sterren**.

Oorlogsjournalistiek in Uruzgan.

Boom was tussen december 2006 en maart 2010 maar liefst elf keer in Afghanistan, waarvan vijf keer embedded. Bekend is het zinnetje: 'Dit artikel is gecontroleerd door Defensie, er is niets gewijzigd' en Boom laat zien hoe hij tijdens zijn embedded-reizen steeds vaker in een spagaat belandt die niet te verenigen is met zijn journalistieke integriteit. Een proces dat hij overigens uiterst subtiel beschrijft: de goede contacten met de voorlichters van Defensie, die juist voor steeds meer mogelijkheden kunnen zor-

gen om buiten de compound reportages te maken, versus de druk die vanuit diezelfde voorlichters wordt uitgeoefend om berichtgeving aan te passen. De ervaren oorlogsjournalist Boom, eerder was hij tijdens conflicten in onder meer Libanon, Kosovo en Irak, verbleef in Afghanistan tijdens de heftige gevechten in de Chora- en de Baluchivallei. Hij merkt meer dan eens dat de militairen zelf het vertekende beeld van een opbouwmissie willen bijstellen nog voordat er tv-beelden met toestemming van de voorlichters worden vrijgegeven die dat bevestigen. Een voor schrijvende journalisten frustrerende ervaring en Boom komt in het boek langzaam maar zeker tot de conclusie dat hij beter op eigen houtje naar Afghanistan kan afreizen. Hoewel dat in eerste instantie ertoe leidt dat hij met zijn fotograaf uiteindelijk weer op Kamp Holland belandt, hetgeen hen hoongelach van de Defensievoorlichters oplevert, slaagt hij er nog wel in om de vredesversturende werking van de complexe stammenstrijd in Afghanistan bloot te leggen. Zijn ervaringen met deze twee zo verschillende journalistieke werkwijzen leiden voor hem uiteindelijk tot een heldere conclusie: '(...) journalistiek is de waakhond van de democratie – met name in tijden van oorlog, als de moraal gevaarlijk rekbaar is. Het is uiterst onverstandig de leiband van die waakhond willens en wetens uit handen te geven. Want dan ziet hij alleen wat het baasje wil dat hij ziet.' (FL)

Als een nacht met duizend sterren. Oorlogsjournalistiek in Uruzgan – Joeri Boom

352 pagina's

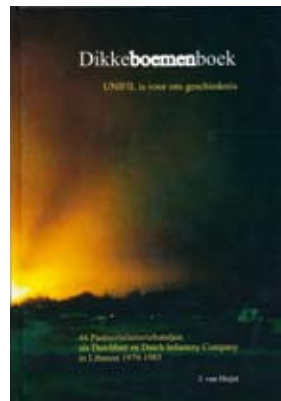
€ 21,95

Uitgeverij Podium BKB, Amsterdam (tel: 020-4213830)

www.uitgeverijpodium.nl

ISBN 9789057593710

Dikkeboemenboek

Van de hand van Libanonveteraan John van Heijst verscheen in 2011 het **Dikkeboemenboek**. Als voormalig beroepsmilitair werd hij begin jaren tachtig van de vorige eeuw met het 44e Pantserinfanteriebataljon uitgezonden naar Libanon. Hij beschrijft aan de hand van verslagen, egodocumenten van en interviews met Dutchbatters de geschiedenis van Dutchbatt en Dutchcoy. Van Heijst maakt daarnaast uitstapjes

naar de politieke achtergrond van het conflict en het verloop van de missie. Dat is jammer, want dat maakt het boek er niet leesbaarder op. De kracht van het boek is dat persoonlijke beleving van de uitgezonden, veelal dienstplichtige militairen in het boek centraal staat. Dutchbatters vertellen over hun beleving toen en nu. De buitengewoon interessante verhalen van de jonge blauwhelmen maken het boek ook interessant voor veteranen die elders dienden. Het kleine lettertype en de grote hoeveelheid, klein afgedrukte foto's in het 360 pagina's tellende boek maken dat je het niet in één adem uitleest. Maar dat was zeker ook niet de bedoeling van Van Heijst die het boek afsluit met de woorden: 'UNIFIL is voor ons geschiedenis.' Het Dikkeboemenboek ontsluit voor een deel die geschiedenis, met name voor de geïnteresseerde lezer. (KvBW)

Dikkeboemenboek – J. van Heijst

360 pagina's, geïllustreerd

Uitgegeven in eigen beheer, veteranenprijs € 22,50

Te bestellen door overmaking van € 29,50 (inclusief verzendkosten) op rekeningnummer 93.79.01.628

t.n.v. J. van Heijst, Wethouder Jansenlaan 17, 3844 DG Harderwijk, o.v.v. uw adresgegevens

Vliegen boven oerwouden

Bart Rijnhout ontdekte tijdens het schrijven van het rijk geïllustreerde boek **Wachters boven het stenen tijdperk** over de geschiedenis van de Marineluchtvaartdienst (MLD) op Nieuw-Guinea dat er over de oorlog 1940-1945 op het Nederlandse deel van dit, na Groenland en Baffin, grootste eiland op aarde weinig bekend is. Het eiland kon toen al bogen op een rijke historie. Het boek is het tweede deel in een reeks van vijf boeken waarin een compleet beeld wordt gegeven van de MLD in de Oost. Rijnhout beschrijft vooral de bloedige luchttoerlog om Nederlands Nieuw-Guinea. Daarin beperkt hij zich niet tot de inspanning van de Nederlandse piloten, maar vertelt hij ook over de inspanningen van de Australiërs en Amerikanen als onderdeel van landingen en veldslagen en de Japanse luchtmacht die tot het laatste bittere moment weerstand bleven bieden tegen de Geallieerden. De Japanners slaagden erin tussen november 1941 en

april 1942 zowel het Australische als het Nederlandse deel te veroveren. Merkwaardig genoeg lieten ze Merauke aan de zuidoostkust ongemoeid. Het was tijdens de Tweede Wereldoorlog de enige stad in de Oost waar de Nederlandse vlag is blijven wapperen. Deze onachtzaamheid van de Japanse legertop heeft ertoe bijgedragen dat, tot geluk van de Geallieerden, de sprong van Japan naar Australië niet goed afliep. De oorlog werd overigens wel degelijk gevoeld in Merauke. In 1942 en 1943 werden de zuidelijke nederzettingen langs de grens met Papoea Nieuw-Guinea door Japanse vliegtuigen bestookt. Het Nederlandse squadron 120 had in het voor-

jaar van 1944 een plaats in de luchtverdediging. De vijftig vliegers van dit squadron waren allen van Indisch-Nederlandse afkomst en ze waren bij het uitbreken van de oorlog naar Australië uitgeweken. Rijnhout vermeldt ook dat er gedurende veertien dagen na de Japanse inval in Nederlands-Indië door de MLD achtduizend vluchtelingen via Tjilatjap op Java met Dorniers en Catalina's via Broome naar Perth en andere plaatsen in Australië zijn overgebracht. Na de oorlog keerde de MLD terug naar Nieuw-Guinea op een op het eiland Woendi bij Biak aangelegde basis. Het boek is ontzettend rijk aan gebeurtenissen waarbij de MLD tijdens de oorlog 1940-1945 betrokken was. (DS)

Wachters boven het stenen tijdperk. De Marineluchvaartdienst in Nieuw-Guinea 1922-1950 – Bart M. Rijnhout
192 pagina's, geïllustreerd
€ 37,50 (veteranenprijs € 32,-; zie pag. 55)
Uitgeverij Lanasta, Emmen (tel: 0591-618747)
www.lanasta.com
ISBN 9789086160808

Het Regiment Infanterie Johan Willem Friso

Het is het Nederlands Instituut voor Militaire Historie weer gelukt om in een populair wetenschappelijke reeks een buitengewoon interessant boek tot stand te brengen. Auteur Thijs Brocades Zaalberg neemt in **Het Regiment Infanterie Johan Willem Friso** de lezer mee op een reis door de geschiedenis van het regiment. Zo beschrijft hij de oprichting, naamgeving en wapenfeiten in de verre geschiedenis van het regiment en maakt hij inzichtelijk hoe de structuur van de oorlogsopstelling van het Nederlandse leger bij de mobilisatie in augustus 1939 was. Naast informatie over de uitzendingen naar Nederlands-Indië, Libanon, Bosnië

en Uruzgan is er ruimschoots aandacht voor de rol van het regiment tijdens de Koude Oorlog. Kortom, oudgedienden en veteranen van het Regiment Infanterie Johan Willem Friso zullen hun geschiedenis in dit boek herkennen. Voor geïnteresseerde buitenstaanders geeft het boek, dat prachtig is vormgegeven

en geïllustreerd, een mooi inzicht in de geschiedenis van het regiment dat sinds 1 juli 1950 de naam Regiment Infanterie Johan Willem Friso draagt, maar de erfgenaam is van een traditie die teruggaat naar de onderdelen die in 1814 de basis vormden van het huidige Nederlandse leger. (KvBW)

Het Regiment Infanterie Johan Willem Friso – Thijs Brocades Zaalberg
128 pagina's, rijk geïllustreerd
€ 24,95
Uitgeverij Van Wijnen, Franeker (tel: 0517-394588)
www.uitgeverijvanwijnen.nl
ISBN 9789051944303

Ook verschenen

De zomer van 1962

Vanwege het feit dat het dit jaar precies vijftig jaar geleden is dat Nederland Nieuw-Guinea moest overdragen aan de Verenigde Naties is het boek **De zomer van 1962** opnieuw uitgegeven. De ondertitel 'De laatste gevechten om Neder-

lands Nieuw-Guinea, in het oerwoud en aan de conferentietafel' is een goede samenvatting van dit boek, dat eerder in deze rubriek uitvoerig besproken is (*Checkpoint 4-2010*). De heruitgave van dit door Nieuw-Guineaveteraan en voormalig journalist van *De Gelderlander* Andreas Schelfhout geschreven boek is aangevuld met ruim twintig pagina's aan extra foto's en teksten.

De zomer van 1962 – Andreas Schelfhout
244 pagina's, met zw/w foto's
€ 16,50
Uitgeverij U2pi, Voorburg (tel: 070-3872770)
www.jouwboek.nl
ISBN 9789087592448

Vergeeten episode Indië

De voorbereiding voor de landingen door de *Gadja Merah* (Rode Olifant) op Bali en Lombok in maart 1946 was strikt geheim, vertelt Siebre Wierda. "Maar op de materiaalkisten die wij als Havenparty voor deze uit ex-KNIL-krijgsgevangenen bestaande brigade op deze eilanden losten, was doodleuk 'Aktie Bali Lombok' geschilderd." Gelukkig werd de actie met succes bekroond.

Door: Dick Schaap

Foto: Birgit de Roij

De Havenparty was door de marine na de bevrijding opgericht voor een snel herstel van de havens. "Ik zag in Sneek een aanplakbiljet met een oproep voor mensen in allerlei beroepen om in tijdelijk verband toe te treden tot de Havenparty. Ik heb me aangemeld als schrijver. Als 18-jarige ex-onderduiker had ik geen zin meer om terug te gaan naar het kantoor van de Provinciale Voedselcommissaris in Leeuwarden. We werden opgeleid in Bergen op Zoom. Al gauw hoorden we dat we in Indië voor het herstel van de havens harder nodig waren dan in Nederland", aldus Wierda.

Naar de tropen

"Voordat het goed tot ons doordrong, waren we na een kort verblijf in Engeland met het als troepenschip ingerichte ss *Nieuw Amsterdam* op weg naar de tropen. Dat was een feest, want op dit schip waren spullen te koop die wij in geen jaren hadden gezien: rookgerei, Coca-Cola, fototoestellen, alles! We werden tijdelijk ontscheept op Malakka, omdat we Indië niet in mochten. Ons werd een tegen een berg gelegen kampement in Port Dickson aangewezen. Wij moesten onze hurktoiletten uithakken in de rotsen en als deze vol waren, ze afdekken en nieuwe uithakken."

Naam en leeftijd:	Siebre Wierda (84)
Rang en functie:	schrijver KMRrv, hoofdkwartier MLD
Uitzending:	Nederlands-Indië (1945-'47)
Is nu:	gepensioneerd gemeenteambtenaar (hoofd P&O)
Hobby's:	(leg)puzzelen en lezen
Hekel aan:	mensen die op hun strepen staan
Beste oorlogsboek:	<i>Soldaat van Oranje</i> (Erik Hazelhoff Roelfzema)

Het ss *Bloemfontein* ontscheept de Havenparty uiteindelijk in januari 1946 in Tandjong Priok. Wierda werd als schrijver op het hoofdkwartier van de marine en de landmacht aan het Koningsplein in Batavia geplaatst en later bij de Marineluchtvaartdienst (MLD) aan het Van Heutszplein voor de voorbereiding van de landingen van de *Gadja Merah* brigade op Bali en Lombok.

Vergeeten episode

Het is een vergeten episode van de tussen 1946 en 1949 gevoerde strijd om het herstel van de Nederlandse hegemonie in Indië. Een strandcommando van 52 personen onder leiding van kolonel Tetenburg werd overgevoerd van Batavia naar Soerabaja. Wierda was aan kolonel Tetenburg toegevoegd als schrijver. "De Engelsen voelden zich nog heer en meester in Soerabaja", herinnert Wierda zich.

"Samen met de *Gadja Merah* brigade vertrokken we met twee Britse troepenschepen naar Bali. In hun kielzog voer het KPM-schip *Pahud de Montagne* met het materieel en de proviand van de

brigade. LST's (*Landing Ship Tanks*; red.) brachten de brigade aan wal. Luchtsteun werd verleend door Fireflies van de MLD. Kolonel Tetenburg had het commando over de zonder tegenstand verlopen landing. Ik stond op de brug van een van de Engelse troepenschepen naast hem met een schrijfmachine en verrekijker voor het maken van het verslag. Later aan de wal, toen ik de opmerking maakte dat ik thuis vaak had gezien hoe een schip werd gelost, werd mij de leiding toevertrouwd van het lossen van de *Pahud de Montagne*, samen met een collega aan de lier." Voor die taak werden Wierda en zijn collega driehonderd Japanse krijgsgevangenen toegewezen. "Daar stond ik dan als 18-jarige voor de taak om zo'n schip leeg te krijgen en de goederen op ordelijke wijze op de kade en in de *goedangs* (magazijnen; red.) gestouwd te krijgen. Krijgsgevangenen zijn niet altijd van even goede wil en je moest ze met gebaren duidelijk maken wat je van ze verlangde. Het is me gelukt. Ik heb het fijn gehad in Indië. Terug in Batavia heb ik gelukkig niet aan gevechtshandelingen hoeven deelnemen."

‘Het was echt geen vakantie’

Libanonveteraan Okke Dijkstra heeft per 1 januari van dit jaar de organisatie van het veteranencafé in Almere overgenomen. Hij hoopt dat er meer Libanonveteranen zullen komen. Tot nu toe vormen Indië-, Korea- en Nieuw-Guineaveteranen de harde kern.

Naam en leeftijd: Okke Dijkstra (55)
Rang en functie: dienstplichtig sergeant stand-by groep
Uitzending: Libanon (1979-'80)
Is nu: electricien
Hobby's: modelbouw en darts
Hekel aan: die zakkenvullers in Den Haag
Beste oorlogsfilm: *The Longest Day*

Door: Anne Salomons

Foto: Karin Stroo

Met de woorden ‘Ik draag het over aan jullie’, gaf Korea-veteraan Wim Walet (80) de organisatie van het veteranencafé in Almere onlangs over aan René Pieters en Okke Dijkstra. Walet vond het na vier jaar de hoogste tijd om het stokje over te dragen aan de jongere garde. In Almere wonen ruim achthonderd veteranen, van wie een groot deel tot de jongere categorie behoort. Maar de vaste bezoekers van het veteranencafé zijn nog steeds de Indië-, Korea- en Nieuw-Guineaveteranen. Bij de opening op een nieuwe locatie in grand café De Havenkom, twee jaar geleden, kwamen veertig man, onder wie twee Libanongangers. Maar die hebben zich niet meer laten zien. Met de wisseling van de wacht hopen ze meer jongeren te bereiken.

Libanonveteraan Dijkstra is iedere maand van de partij. “Ik vind het altijd heel interessant om met die Indiëveteranen te praten. Mijn vader is ook in Indië

geweest, maar hij sprak niet of nauwelijks over die tijd. Pas later, toen ik wat groter was, ging mijn vader steeds vaker naar reünies van de mariniers. Maar ik heb verder heel weinig meegekregen van zijn diensttijd in Indië. Hij vond het wel prachtig dat ik op een gegeven moment naar Libanon ging.”

Regen

Dijkstra behoorde tot de eerste lichte dienstplichtigen die in november 1979 als UNIFIL-militair naar Libanon vertrokken. Eerst ging hij voor korte tijd naar post 7.13 en later naar post 7.11 bij Yatar. En dat was een groot verschil. “Bij de eerste post hadden we als onderkomen een woning en een prefab, maar bij Yatar sliepen we in van die boogtenten. Nog niet zo erg als het goed weer is, maar het heeft van november tot maart aan één stuk geregend en in april kregen we sneeuw. Je werd nooit droog, alles bleef nat.”

Als sergeant van de stand-by groep had Dijkstra ook nog eens de pech dat hij moest wachtlopen op de buitenposten. Het was acht uur op en acht uur af. En als er een keer wat aangename ver-

strooiing was, zoals het optreden van meidengroep Babe, dat later als legendarische gebeurtenis de boeken inging, werd hij weggeroepen. “Nee, het was echt geen vakantie”, zegt Dijkstra lachend.

Omdat zijn groep de eerste lichte in Libanon was, leek het of zijn kapitein extra voorzichtig was. Zodra er weer eens wat mortieren van majoor Haddad de lucht in gingen, moesten ze meteen de bunker in. “Die kapitein scheet in zijn broek, hij was zo bang dat er iets met ons gebeurde. Terwijl het veel logischer was dat we eerst keken waar die dingen neerkwamen, maar dat durfde hij niet.”

At Tiri

De spannendste momenten van zijn uitzending vonden volgens Dijkstra plaats tijdens ‘de slag om At Tiri’. In april 1980 viel majoor Haddad de post van de Ieren bij At Tiri binnen om deze post over te nemen. “Wij zijn er toen met de YP (pantserwagen; red.) naartoe gegaan en hebben een week onder vuur gelegen.” Uiteindelijk moest Haddad terugtrekken. “Ik zal het nooit vergeten. Ik ben in mijn jeugd meerdere keren verhuisd, maar weet daar nog heel weinig van. Maar van Libanon weet ik nog alles, ik kan het uittekenen.”

*Veteranencafé Almere in grand café De Havenkom, iedere tweede zaterdag van de maand van 14.00 tot 17.00 uur.
 Info: Okke Dijkstra, tel: 06-38162213.*

Artiesten Veteranen top 50 op Veteranendag

We Gotta Get Out Of This Place werd in 2010 unaniem door veteranen verkozen als meest gedraaide nummer op uitzending. In 2012 krijgt de Veteranen top 50 een wel heel bijzonder vervolg. Het comité Nederlandse Veteranendag en *Checkpoint* slaan de handen ineen en getracht wordt artiesten uit de top 10 van de nieuwe veteranenlijst op het podium te krijgen tijdens de Nederlandse Veteranendag op 30 juni. Staan *The Animals* straks weer op nummer 1?

Door: Linde van Deth

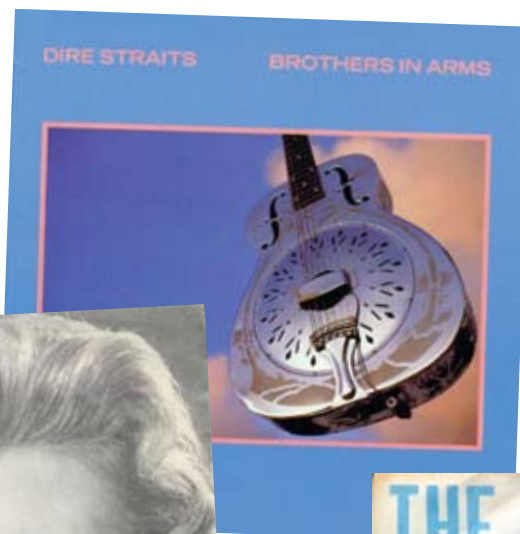
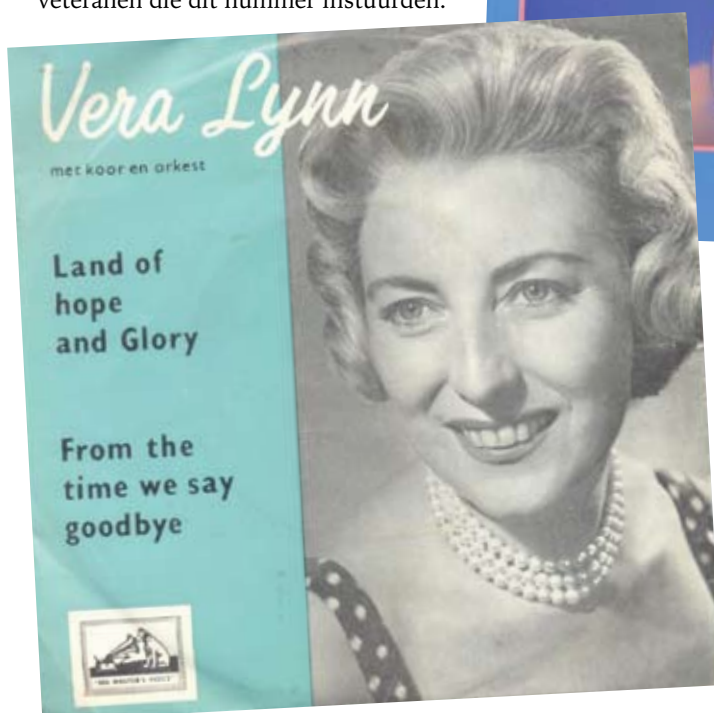
Het volkslied van de uitgezonden soldaat, zo werd *We Gotta Get Out Of This Place* genoemd door Bosniëveteraan Erwin Smits, die in 2010 zijn top 3 naar de redactie stuurde (zie ook *Checkpoint 9-2010*). Het is een lied dat door menig militair op uitzending is meegebruld, zo schreef ook Bosniëveteraan Rene Assendelft: 'Dit nummer werd elke avond luidkeels meegezongen in de bar in Busovaca en is bij iedere veteraan bekend. Voor iedereen denk ik de onbetwiste nummer 1.' Het waren wel vooral de jonge veteranen die dit nummer instuurden.

Bij de oudere generatie veteranen was *The Forces Sweetheart* Vera Lynn erg populair, drie van haar nummers waren terug te vinden in de top 50. Ook *Als ik in mijn klamboe lig te dromen* werd door de oudere generatie vaak genoemd. Dit lied van Lou Bandy zal bij veel Indiëveteranen herinneringen oproepen aan

hun tijd in Nederlands-Indië. Of zoals veteraan Jacq Kerskes schreef: 'Als ik in mijn klamboe lig te dromen... Zo lekker sentimenteel.' Vrijwel alle uitzendingen waren vertegenwoordigd, van de Tweede Wereldoorlog tot Afghanistan. Ook veteranen met meerdere missies op hun naam stuurden hun top 3 in, met voor elke uitzending een ander nummer.

Veteranendag 2012

De Veteranen top 50 van 2010 werd uitgezonden door Radio Rijnmond en internetradiostation KingKong. Het is de bedoeling om ook dit jaar de lijst (of een deel daarvan) door enkele radiozenders te laten uitzenden. Dus ook in 2012 blijft het niet alleen bij de publicatie in *Checkpoint*. En nummers uit de door veteranen samen-

De Veteranen top 50 uit 2010

1 We Gotta Get Out Of This Place - The Animals	26 Och, was ik maar bij moeder thuis gebleven - Johnny Hoes
2 From The Time You Say Goodbye - Vera Lynn	27 Weekend - Earth and Fire
3 Ik wil weer naar huis - De Toendra's	28 Secret Love - Doris Day
4 Als ik in mijn klamboe lig te dromen - Lou Bandy	29 Weels - Billy Vaughn
5 Brothers In Arms - Dire Straits	30 When I'm Gone - 3 Doors Down
6 In The Mood - Glenn Miller	31 Too Young - Nat King Cole
7 Brandend zand - Anneke Grönloh	32 One Day I'll Fly Away - Vera Lynn
8 Children - Robert Miles	33 Dromen zijn bedrog - Marco Borsato
9 Leaving On A Jet Plane - John Denver	34 Vaya con dios - Les Paul
10 Sultans Of Swing - Dire Straits	35 Supergirl - Reamonn
11 Driver's Seat - Sniff 'n' the Tears	36 Thuis ben - Hans de Booij
12 Who'll Stop The Rain - Creedence Clearwater Revival	37 On The Wings Of A Nightingale - Everly Brothers
13 Paint It, Black - Rolling Stones	38 Het laatste rondje - André Hazes
14 Civil War - Guns N' Roses	39 The Times They Are a-Changin' - Bob Dylan
15 Crazy - Seal	40 Never Going Back Again - Fleetwood Mac
16 Wonderful Tonight - Eric Clapton	41 All I Wanna Do - Sheryl Crow
17 I Still Haven't Found What I'm Looking For - U2	42 Girl From The North Country - Bob Dylan
18 What Is Love - Haddaway	43 Hello Mary Lou - Ricky Nelson
19 Goodnight Saigon - Billy Joel	44 I Was Made For Loving You - Kiss
20 Miss Sarajevo - U2, Brian Eno en Luciano Pavarotti	45 On The Road Again - Bernard Lavilliers
21 Kom weer naar huis - Eddy Christiani	46 In The Army Now - Status Quo
22 We'll Meet Again - Vera Lynn	47 Sail Along Silvery Moon - Billy Vaughn
23 Lief Ambon - George de Vreces	48 Breakfast At Tiffany's - Deep Blue Something
24 Guitar Bougie - Arthur Smith	49 Ik kom terug - Addie
25 Mr. Blue - René Klijn	50 Universal Soldier - Donovan

gestelde lijst zullen live gezongen en gespeeld worden door bekende artiesten op de Nederlandse Veteranendag in Den Haag op 30 juni dit jaar. Daarnaast wordt er druk aan gewerkt om enkele artiesten uit de top 10 live op het podium te laten optreden voor alle bezoekers van de Veteranendag op het Malieveld. Bovendien kunnen veteranen die hun top 3 insturen een VIP-pakket winnen met onder meer een *meet and greet* met deze artiesten (zie kader).

Kracht

Er waren bij de inzendingen in 2010 verschillende redenen voor veteranen om een bepaald nummer in hun top 3 te zetten. Er stonden regelrechte protestsongs in de lijst, zoals *Goodnight Saigon* van Billy Joel over de oorlog in Vietnam. Bij Kees Eijkelenboom kwam dat nummer boven tijdens zijn uitzending naar Libanon: 'De Israëli's vlogen destijds voortdurend over het UNIFIL-gebied met heli's en het geluid van die heli's was hetzelfde geluid als in het nummer *Goodnight Saigon*.' Ook nummers over militairen en het leger waren populair, zoals *Brothers in Arms* van Dire Straits. Zo schreef

Bosniëveteraan Gerben Kiel: 'In de week voorafgaand aan mijn vertrek naar Bosnië gaf Mark Knopfler (zanger/gitarist van Dire Straits) een concert in Ahoy Rotterdam. Ik ben daarheen geweest met een paar goede vrienden en tijdens *Brothers in Arms* was er een groot gevoel van verbondenheid. Dat gevoel heeft mij tijdens de maanden die daarop volgden kracht gegeven en het nummer een diepere lading.' Ook bij Bosniëveteraan L. Smitskamp stond het nummer in de top 3: 'Dat behoeft geen uitleg eigenlijk. De tekst was ook voor

de Bosniëganger actueel.' De lading van een bepaald nummer kan ook na een uitzending nog veranderen, zoals *Brothers in Arms* voor Bosnië- en Afghanistanveteraan John van den Booren na zijn missie een diepere betekenis kreeg: 'Dit vond ik altijd al een goed nummer, maar sinds het gedraaid werd tijdens de crematie van Dennis van Uhm (zoon van de Commandant der Strijdkrachten die op 18 april 2008 omkwam in Afghanistan door een aanslag met een bermbom; red.) kan ik er niet meer met droge ogen naar luisteren.'

Bepaal de nieuwe Veteranen top 50 en win een meet and greet!

Checkpoint is op zoek naar de nieuwe Veteranen top 50, een lijst van meest gedraaide of meest populaire nummers tijdens uw uitzending. De top 50 wordt bekendgemaakt in het juninummer van Checkpoint en een aantal songs wordt live uitgevoerd op het Malieveld op de aanstaande Nederlandse Veteranendag op zaterdag 30 juni. Met uw inzending maakt u kans op een mooie prijs. Onder de inzenders worden vijf VIP-pakketten verloot, met daarin twee kaarten voor de ceremonie met vertegenwoordigers van de regering en prins Willem-Alexander in de Ridderzaal op Veteranendag, een *meet and greet* met de optredende artiesten, het boek *Oorlogen en Vredesmissies. Ervaringen van Nederlandse veteranen 1940-2010* en twee kaarten voor de musical *Soldaat van Oranje*. Daarnaast worden er tien pakketten verloot met twee cd's met nummers over de Vietnamoorlog. Stuur **vóór 15 mei** uw persoonlijke top 3 (liefst voorzien van een korte toelichting) naar checkpoint@veteranen.nl of naar Checkpoint, Postbus 1091, 6501 BB Nijmegen, o.v.v. uw naam en adres.